

Lunds universitet

Sociologiska institutionen

En granskning av medias rapportering om de som rekryteras av, kämpar för och återvänder efter att ha kämpat för Islamiska staten.

Författare: Johan Landazabal Nordstrand

Kandidatuppsats: SOCK04, 15 hp

Höst- och vårterminen 2014-2015

Handledare: Birgitta Ericson

ABSTRAKT

Författare: Johan Landazabal Nordstrand

Titel: En granskning av medias rapportering om de som rekryteras av, kämpar för och återvänder efter att ha kämpat för Islamiska staten.

Kandidatuppsats: SOCK04, 15hp

Handledare Birgitta Ericson

Sociologiska institutionen, höst- och vårterminen 2014-2015

Mediebevakningen av Islamiska staten har under de senaste två åren varit omfattande. I synnerhet har rapporteringen fokuserat på organisationens terror- och våldshandlingar i Syrien och Irak samt dess kopplingar till terrordåd i Europa och den hotbild som till följd därav har riktats mot Sverige. Uppsatsens syfte är att analysera hur Islamiska staten och organisationens anhängare framställs i medias rapportering. Studien görs med kvalitativ innehållsanalys som metod och Nils Christies teori om idealiska offer som huvudsaklig teoretisk grund. Resultatet från den studerade tidsperioden visar att medias bild av Islamiska staten har likheter med den idealiske gärningsmannen och att rapporteringen inte problematiserar vilka som är de verkliga offren och gärningsmännen i sammanhanget. Islamiska staten framställs som en hänsynslös och ond grupp i relation till samhället som ett idealiskt offer. Samhället förmedlas i media som det goda och som en representant för demokrati och rättigheter.

Nyckelord: Islamiska staten, kvalitativ innehållsanalys, Nils Christie, idealiska offer och gärningsmän, nyhetsgranskning

Innehållsförteckning

1. Inledning	4
1.1. Introduktion	4
1.2. Syfte.....	5
1.3. Frågeställning och begränsningar	5
1.4. Bakgrund - Islamiska staten	6
1.5. Tidigare forskning	8
2. Metod	9
2.1. Inledning	9
2.2. Direkt kvalitativ innehållsanalys	10
2.3. Urval, reliabilitet och validitet.....	11
3. Teori.....	14
3.1. Inledning	14
3.2. Teoripresentation – Idealiska offer	14
3.3. Teoripresentation – konstruktioner av offer och förövare i medier.....	16
4. Analys	17
4.1. Inledning.....	17
4.2. Analys utifrån Christies egenskaper	18
4.2.1. Offret är svagt medan gärningsmannen är stor och ond.....	18
4.2.2. Offret är upptaget i ett hederligt projekt och på en oklanderlig plats	21
4.2.3. Gärningsmannen är okänd för offret	23
4.3. Sammanfattning	25
5. Avslutande diskussion	26
6. Källförteckning	28
Bilaga	

1. Inledning

1.1. Introduktion

Redan innan regeringsskiftet och Socialdemokraterna bildade regering med Miljöpartiet i september 2014 uttrycktes mot bakgrund av Islamiska statens (nedan IS) framfart i Mellanöstern och ett ökat stöd för organisationen i Sverige i form av rekrytering och resande till området en vilja att kriminalisera deltagande i krig, terror och väpnade konflikter i utlandet (http://www.svd.se/opinion/brannpunkt/kriminalisera-deltagande-i-krig-utomlands_3854326.svd). Under våren 2015 tar regeringen fram en ny nationell strategi mot terrorism och det är en tidsfråga innan svenska brottsbekämpande myndigheter kommer att få lagstöd för att kunna förebygga och kriminalisera de som ämnar delta och de som har deltagit i strid för terrorklassade grupper som IS.

Samtidigt levererar media artiklar om konflikten i Syrien nästan dagligen. Sedan det kommit till medias kännedom att svenskar reser ned till konfliktområdet för att delta i strider på IS sida har nyhetsrapporteringen ökat om detta fenomen. I närtid, sedan årsskiftet 2014-2015, har det rapporterats om skjutningar i Frankrike och i Danmark, båda med antydningar om islamistiska förtecken och med påstådda kopplingar till Syrien och IS. I samma takt sprids nyheter om ett alltmer främlingsfientligt Europa. Från till exempel Tyskland rapporteras det om massdemonstrationer mot muslimer och Sverige är inget undantag med ett Sverigedemokraterna som genom sin restriktiva invandringspolitik visat på ett ökat väljarstöd i nya mätningar. TNS Sifo:s undersökning från den 23 januari 2015 visar att var tredje svensk tror att Sverige riskerar att drabbas av ett terrorattentat (<http://www.svt.se/nyheter/sverige/fa-svenskar-oroliga-for-terrorad>).

I ljuset av ovan beskrivna situation handlar mitt arbete om mediers rapportering om fenomenet IS i allmänhet och medlemmar i IS i Sverige i synnerhet.

1.2. Syfte

Uppsatsens syfte är att utifrån sociologiska och kriminologiska teorier analysera hur media under en specifik tidsperiod, 15 januari – 25 mars 2015, har rapporterat om de som deltar eller har deltagit i strid för IS i Syrien eller Irak.

Den teoretiska ansatsen utgår huvudsakligen från Nils Christies teori om *idealiska offer*. Jag har intresserat mig för denna teori eftersom den problematiserar föreställningen om offer och förövare. Media har en central roll då man genom rapportering och selektiv förmedling av fakta förstärker föreställningar i samhället. För att förstå hur media påverkar människors uppfattningar om samhällsfenomenet IS kommer också teorier om medierapportering att stå i fokus i denna uppsats.

Uppsatsen kommer att utgå från ett socialkonstruktionistiskt synsätt om att sociala företeelser formas av det mänskliga samspelet och som metod att analysera materialet, i form av webbartiklar, kommer jag att använda mig av den kvalitativa innehållsanalysen.

1.3. Frågeställning och begränsningar

Mina frågeställningar är:

- Vilken bild förmedlas i svensk media om de som rekryteras av, kämpar för och återvänder efter att ha kämpat för Islamiska staten?
- Uppfattas dessa individer som förövare eller offer i medias rapportering?

I denna uppsats begränsar jag mig till att försöka förstå allmänhetens uppfattning om en utvald kategori eller grupp, i detta fall individer hemmahörande i Sverige som aktiva medlemmar i IS¹, utifrån den bild som förmedlas genom medias rapportering. Uppsatsen ämnar således

¹ I media beskrivs ofta de som reser från Sverige till Syrien i syfte att strida för IS som svenskar. Definitionen av svensk nämns dock inte i de artiklar som studerats. Jag som författare finner heller ingen anledning att göra detta utifrån uppsatsens syfte. Fokus i dessa artiklar och i denna uppsats ligger på rekrytering och medlemskap i IS som fenomen i det svenska samhället. Då detta fenomen inte bestäms utifrån medborgarskap har jag valt att hålla mig till det mer inkluderande begreppet hemmahörande.

varken kvalitativt eller kvantitativt, genom exempelvis intervjuer eller enkäter, att undersöka människors verkliga uppfattning och bedömning av den mediala bilden. Inte heller har jag som syfte att bedöma eller ifrågasätta de attentatshot som vapentränade personer med erfarenhet från konfliktområden kan tänkas utsätta svenska intressen för.

1.4. Bakgrund - Islamiska staten

Det rapporteras i media nästan dagligen om IS och rörelsens grymma metoder. Med syftet att kontextualisera uppsatsen kommer jag i detta avsnitt att ge en bakgrund till IS som organisation och hur de blev föremål för medias granskning.

Om man ska försöka att förstå varför IS som folkrörelse ofta uppfattas som en barbarisk terrororganisation är det viktigt att förstå dess religiösa och politiska ideologi. IS bygger på salafi-jihadism. Det är en tolkning av islam som utgår från att endast de som praktiserar sin tro på samma strikta sätt som profeten och dennes efterföljare gjorde kan anses vara sanna muslimer. Inriktningen ger inget tolkningsutrymme åt andra muslimska skolor. Jihadismen tar sig i uttryck genom att anhängare utifrån övertygelsen om att islam är under angrepp har som uppgift att bekämpa, med våld om så krävs, de otrogna och införa sharialagar. IS ledare Abu Bakr al-Baghdadi har i uttalande uttryckt att demokrati är det värsta tänkbara styrelseskicket eftersom det utgår från folket och inte som sharia utifrån guds vilja. Därför har man också i de områden där IS dominerar infört stränga sharialagar och etablerat shariadomstolar (Holmquist 2015, sid. 19-21).

Utifrån ovan beskrivning finns det också en stark drivkraft inom organisationen att geografiskt expandera genom militära medel. Deras sätt att angripa oliktankande sträcker sig från terroraktiviteter, gerillakrigsföring och konventionell krigsföring. Institutet för krigsstudier (ISW) menar att IS har fyra mål. Först menar man att IS permanent söker bryta ned politiska hinder i Syrien och Irak för att kultivera sekteristiskt våld. För det andra finns det en drivkraft att kontrollera ett territorium inom vilket man regerar över befolkningen och militärt försvarar gränserna. De tredje respektive fjärde målen är att attrahera likasinnade som vill vara en del av kampen samt expandera territoriet för att förena det med det större muslimska samhället (ISW

2014, sid. 1). Att organisationen inte ser hinder i hur målen uppnås och att man inte reflekterar utifrån internationella konventioner får konsekvenser att IS anklagas för brutala och omänskliga metoder. Amnesty International har i en rapport från december 2013 också pekat på att organisationen ligger bakom många brott, och en del som klassificeras sig som krigsbrott såsom tortyr och utomrättsliga avrättningar. IS delar dessa metoder och målsättningar med andra islamistiska organisationer. Medan vissa grupper i Syrien sedan konfliktens början haft som mål att störta regimen har vissa religiösa grupper, såsom Jabhat al-Nusra (JaN) och IS haft som mål att etablera en islamisk stat. Trots att det är ovisst om JaN och IS är allierade har det visat sig att många medlemmar bytt sida dem emellan och att deras ideologier är snarlika. Båda grupperna är också sedan 2012 respektive 2013 med på USAs och FNs listor över terrorklassade grupper (Amnesty 2013, sid. 1-4).

Trots att IS, under samma eller annat namn, funnits sedan 2003-2004 är det först sedan ett eller två år tillbaka som medier börjat följa organisationen. ”De dök upp från ingenstans, onda och bestialiska bortom alla gränser.” Så lyder de första orden i Sveriges radios (SR) reportage om organisationen publicerad 1 september 2014. SR menar i det korta reportaget att medias intresse för organisationen väcktes sent, och först i samband med att IS intog den irakiska staden Mosul den 10 juni 2014. Som al-Qaida i Irak, ISIL eller ISIS har organisationen sedan länge terroriserat grupper i regionen. Det nämns också att IS ledare 2007 utlovade 50 000 dollar till den som mördar Lars Vilks. Organisationen nämndes också i det avskedsbrev som självmordsbombaren Taymor Abdulwahab på Drottninggatan lämnade efter sig. Yvonne Maria Werner, professor i historia, uttrycker i reportaget att det har saknats kunskap och källkritik i rapporteringen om IS och man har fått det att framstå som en ny organisation. Hon ser också att det finns en risk att detta kommer att leda till en stereotypisk bild av muslimer och att de som grupp kommer att bedömas utifrån IS aktiviteter. Ingrid Törnkvist från Sveriges television ger förklaringen till mediens sena rapportering om IS att det tidigare varit svårt att förutse organisationens framfart och utveckling. Dessutom menar hon att på grund av det säkerhetspolitiska läget i regionen har informationen om IS varit svårtillgänglig (<http://sverigesradio.se/sida/artikel.aspx?programid=2795&artikel=5953028>).

Det är, emellertid, uppenbart att IS har en ideologi som attraherar anhängare. Det är därför troligt att de som reser ned till Syrien och Irak för att vara en del av organisationens kamp tror

på rörelsens mål att etablera och utvidga en islamisk stat. Däremot är det ovisst hur stor del av de som reser ned gör det i syfte att begå brott.

1.5. Tidigare forskning

Ovan bakgrundsavsnitt om IS visar också att en stor del av forskningen om IS och det som når ut till folk via medier om organisationen gör det utifrån ett statsvetenskapligt perspektiv, i synnerhet med säkerhetspolitisk prägel. I de webbartiklar som studerats i denna uppsats (se artiklarna i bilagan) har det varit säkerhetspolitiska forskare som fått sina röster hörda om organisationen i form av expertutlåtanden. Detta gör såklart att det finns en risk att fokus i samhällsdebatten saknar ett kriminologiskt och sociologiskt perspektiv som ger möjligheten att närmare förklara organisationens attraktionskraft och bakomliggande faktorer varför vissa individers väljer att ansluta sig till IS.

Däremot finns det en hel del forskning inom sociologin, kriminologin och mediastudier om viktologi och om hur brott och sociala företeelser beskrivs i media. Likt Christie, vars teori studeras nedan, har kriminologiprofessorn Henrik Thams studier visat att det finns en förenklad syn om brottsoffer som sårade och skyddsvärda (Tham 2006).

Kriminologen Janne Flyghed har studerat brottens internationalisering och kriminalitetskontroll. Intressant för min studie är hans teori om att en normalisering av en exceptionell hotbild om exempelvis grov brottslighet eller terrorism inte bara bidrar till identitetsskapande och solidaritet, enligt den sociologiska traditionen, utan att den också kan leda till bland annat överdimensionerade polisiära befogenheter och resurser samt hårdare fängelsestraff. Detta kallar han hotbildsnormalisering och medelnormalisering. Samma studier har också visat att media har en central roll i att cementera denna hotbildsnormalisering genom sin sensationsrapportering om grova brott (Flyghed 2001 & 2007).

På samma sätt tycker jag att studierna som presenterats av Malin Åkerström, Joakim Thelander, David Wästerfors och Agneta Mallén i antologin *Medier, brott och den aktiva publiken* (Åkerström 2008) är relevant då de utifrån ett sociologiskt perspektiv visar hur massmedia är en del av det sociala livet. I sina studier problematiserar de bilden av den givna sändaren

(medias aktörer) och mottagaren (åskådaren). Professor Malin Åkerström beskriver hur media på ett subtilt sätt förser människor med teman som likt bakgrundsmusik känns igen och blir till en del av vår vardag. Jag finner att kriminologen Joakim Thelander förklarar anledningen till detta i sin forskning. Han menar, likt Flyghed, att det finns en sensationsjournalistik som väljer bort viktiga frågor för de som säljer bättre och till följd av detta kan de viktiga berättelserna bakom brottslighet gå förlorade (Thelander 2008, sid. 41-60).

Vidare om hur särskilda sociala grupper stämplas i media som farliga grupper beskriver Erich Goode och Nachman Ben-Yehuda i *Moral Panics: Culture, Politics, and Social Construction* (Goode & Ben-Yehuda 2004) att vissa specifika händelser uppmärksammas oproportionerligt mycket i relation till den verkliga bilden. Även medieforskaren Ester Pollack har i sina studier *Medier och brott* och *Sociala problem och socialpolitik i massmedier* (Pollack 2001 & 2004) pekat på medias viktiga roll som informationsbärare om brottsligheten i samhället samt deras möjlighet att utifrån egenintresse välja ut den information de vill förmedla till allmänheten.

Slutligen är forskning i form av brottsstatistik också väsentlig för att kvantitativt ge oss verktyg att förstå samhället bättre. Brottsstatistiken får oss att ifrågasätta huruvida våra föreställningen om offer och gärningsmän korresponderar med verkligheten. Till exempel visar tidigare undersökningar genomförda av Brottsförebyggande rådet och Statistiska centralbyrån att yngre är mer utsatta för brott än äldre personer. Samma undersökning pekar på att klass spelar in i sammanhanget då lågutbildade, ensamstående och boende i flerfamiljshus utgör en större andel av de som är föremål för brott än högutbildade, sammanboende och boende i småhus (NTU 2011, sid.12).

2. Metod

2.1. Inledning

Jag har valt att använda mig av en kvalitativ innehållsanalys i arbetet med att analysera materialet som består av webbartiklar utgivna av de mest lästa tidningarna i Sverige. Nedan kommer jag att presentera och redogöra för valet av denna metod. Innan jag går över till

teorikapitlet kommer jag i det sista metodavsnittet att diskutera metodvalet utifrån materialet för den givna undersökningen samt i relation till uppsatsens frågeställning.

2.2. Direkt kvalitativ innehållsanalys

Uppsatsen utgår från ett socialkonstruktionistiskt synsätt om att sociala företeelser formas av det mänskliga samspelet. Den samhällsvetenskapliga forskningen utgår från den enskilde forskarens uppfattning om den sociala verkligheten och den metod jag som undersökare i uppsatsen har valt att tillämpa som verktyg i analysen utgår från min subjektiva övertygelse om att denna bäst kan besvara och validera uppsatsens frågeställningar (Bryman 2011, sid. 11, 21, 29-37). På detta sätt är uppsatsen bunden till en vald metod och teoretiska intressen.

Inför min studie har jag gått igenom olika metodalternativ, däribland diskursanalysen och semiotisk analys. Slutligen har jag bedömt att den direkta kvalitativa innehållsanalysen ger mig ett adekvat verktyg för att besvara de uppsatta frågeställningarna. Jag har likt teoretikerna Hsieh och Shannon funnit att innehållsanalysen är flexibel och pragmatisk som metod. Den ger mig som undersökare en bättre förståelse för webbmaterialet om IS-medlemmar. I Hsiehs och Shannons artikel beskriver de tre olika sätt att tillämpa metoden: den konventionella innehållsanalysen, den riktade innehållsanalysen och den summativa innehållsanalysen. Medan den direkta utgår från befintlig teori som används för att bestämma kategorier i forskningen ger den konventionella innehållsanalysen forskaren möjligheten att mer fritt kategorisera teman och subteman under analysens gång. Liknande den kvantitativa innehållsanalysen utgår man i den summativa innehållsanalysen från identifierade ord som räknas och sedan analyseras med syftet att förstå ordens kontextuella användning (Hsieh och Shannon 2005, sid. 1277-1285).

För att besvara uppsatsens frågeställningar kommer jag i analysen, i linje med Hsiehs och Shannons metodbeskrivning (Ibid. sid. 1281-1283), att använda mig av följande praktiska tillvägagångssätt. Först kommer jag att läsa igenom de utvalda texterna för att få en helhetsbild och en känsla för innehållet. I detta moment kommer jag också systematiskt att söka och identifiera centrala idéer i texterna. Sedan kommer innehållet i texterna att kategoriseras utifrån de redan förutbestämda tematiska koderna som är hämtade från teorin om ideala offer.

Till skillnad från de konventionella och summativa innehållsanalyserna, har den direkta innehållsanalysen fördelen att den konkret prövar den utvalda teorin. Nackdelen är att denna innehållsanalysmetod, i större utsträckning än den konventionella, får forskaren att leta bevis som snarare stödjer än ifrågasätter teorin (Ibid. sid. 1282-1283). Jag är medveten om detta och är därför tydlig med att jag aktivt valt att genomföra och förklara denna undersökning om IS-medlemmar utifrån några specifikt utvalda teorier. Det är därefter upp till den som läser uppsatsen att själv dra sina slutsatser. Jag utesluter därmed inte att det går att undersöka valda utgångspunkt och sociala fenomen, eller andra för den delen, genom att tillämpa andra metoder och teorier.

2.3. Urval, reliabilitet och validitet

Materialet som analyseras i denna kvalitativa innehållsanalys utgår från ett strategiskt urval. Det betyder att urvalet medvetet valts ut av mig som undersökare. Trots att publikationerna är skrivna av olika journalister kommer jag i denna studie och i analysen att utgå från det faktum att tidningsutgivarna godkänt att ge ut dem. Jag förutsätter således att tidningarna medvetet valt att publicera artiklarna då de förmedlar en bild som påverkar läsarnas uppfattningar om viktiga samhällsfrågor.

Jag har valt att fokusera på perioden 15 januari – 25 mars 2015 och har under denna samlat in, gått igenom och bearbetat ca 50 webbartiklar som behandlar IS kopplat till rekrytering, stridande i Syrien och Irak samt de som återvänder från strider för IS. För att få fram artiklar om det valda temat har jag under den nämnda perioden aktivt läst de större dagstidningarnas webbupplagor dagligen. Därefter har jag skrivit ut och gått igenom dem. Samtidigt som jag finner det nödvändigt att ha ett brett urval och ett bra underlag för analysens reliabilitet och validitet har jag på grund av uppsatsens omfattning valt ut och tagit med de artiklar i analysen som jag tycker representerar de studerade tidningarnas rapportering under perioden. De som jag sedan hänvisar till i analysen är numrerade och organiserade kronologiskt med rubriker sist i uppsatsen.

Urvalet består av webbartiklar publicerade av Aftonbladet, Expressen, Svenska Dagbladet (SvD), Dagens Nyheter (DN), Sydsvenskan och Dagens industri (DI). Anledningen till att jag valt att begränsa mig till denna tidsperiod är att jag behöver ett konkret urval och material att utgå från när jag ska börja med analysen. Dessutom påverkas tidningars rapportering om händelser av omvärldens utveckling och ny eventuell lagstiftning i Sverige. Detta i sin tur påverkar även analysen.

Jag har valt dessa webbplatser eftersom de är välbesökta. Nyheterna publiceras löpande och får stor genomslagskraft på grund av tidningarnas olika politiska plattformar och inriktningar. Till exempel är DI en ekonomitidning medan Aftonbladet och Expressen når ut till en bred läsarkrets genom att erbjuda ett nyhetsutbud inom politik, nöje, sport, kultur med mera. Enligt KIA-index² var www.aftonbladet.se följt av www.expressen.se Sveriges mest besökta webbplatser vecka 10 år 2015. Av en snabb granskning av föregående veckor samma år framgår att dessa webbplatser är de mest besökta virtuella sidorna i Sverige även då (www.kiaindex.net).

Trots att de kvalitativa metoderna, till skillnad från de kvantitativa metoderna, bygger på tolkande samhällsvetenskaplig forskning som präglas av ett konstruktionistiskt och induktivt perspektiv mellan teori och metod är validiteten även i dessa metoder en viktig del för att i slutledet komma fram till om forskningen mätt det som initialt avsågs att mäta (Sohlberg & Sohlberg, 2009 sid. 119). Det har tidigare nämnts att den direkta kvalitativa innehållsanalysen kan leda till att forskaren okritiskt väljer argument i sin undersökning som stödjer teorin i fråga. Samtidigt bygger det socialkonstruktionistiska synsättet på att det finns olika tolkningar av materialet. För att det ska finnas reliabilitet i undersökningen är det av yttersta vikt att den genomförs noggrant (Bergström och Boréus 2000, sid. 37-38) samt att jag som genomför undersökning är tydlig i analysen, som även denna bör understödjas av teorier. Detta är framför allt viktigt för att också läsaren av undersökningen ska kunna ta åt sig materialet och i slutänden kunna bedöma reliabiliteten av denna uppsats tolkning och svar på frågeställningar.

² KIA-index är enligt hemsidan www.kiaindex.net ”den officiella mätvalutan för svenska webbplatser. I listan kan du se antalet unika webbläsare (baserat på kakor), besök och sidvisningar.”

3. Teori

3.1. Inledning

I denna uppsats ligger fokus på media som konstruktör av offer i relation till gärningsmannen och vice versa. Även om det framför allt är tolkningen och den del som rör ideala offer i media som berörs i min studie är det viktigt att förstå medier som aktör i samhället. Likt en kompositör som dirigerar sin orkester väljer journalister sina ord med omsorg för nå ut till sin publik. Orden tillskrivs betydelse utifrån hur media väljer att tillämpa dem i dess sammanhang. Den moderna teknologin har gjort att media har stora möjligheter att snabbt nå ut med digitala nyheter till en bred massa. Även om många kan förhålla sig kritiskt till åsikterna och budskapen som förmedlas via media utgår jag från att dess rapportering påverkar vårt sätt att tolka det som händer runtomkring oss.

För undersökningen i denna uppsats har jag valt att som verktyg använda Christies teoretiska begrepp ideala offer och gärningsmän. Även om Christies teori är utgångspunkt i uppsatsen kommer Lindgrens och Lundströms vidareutveckling av offer och gärningsmannabilden i media samt teorier av Bauman och Cohen att användas i syfte att komplettera den förstnämnda för att få en bredare och mer adekvat teoretisk grund för min undersökning.

3.2. Teoripresentation – Idealiska offer

Enligt kriminologiprofessorn Christie är kriminalitet inte objektivt. Medan Emile Durkheim förklarade att lagar formas utifrån den solidaritet som föreligger i samhället och att brottsligheten är en nödvändig komponent i samhällsutveckling (Durkheim 1895 sid. 69-73) menar Christie att kriminalitet definieras utifrån hur benäget ett samhälle är att kriminalisera oönskade handlingar. Vilka handlingar som uppfattas som oönskade och i slutänden kriminaliseras är en social konstruktion. Det betyder att handlingar bedöms utifrån sammanhang, tid och politisk vilja. På så sätt säger Christie att kriminalitet egentligen inte existerar, utan att det enbart finns oönskade handlingar som samhället väljer i vilken grad man önskar kriminalisera. Det är därför viktigt att den rättsliga påföljden är förankrad och får stöd av allmänheten. För precis som Christie förordar, måste brottet uppfattas av andra som brott för att det ska vara legitimt. I samma studie förklarar Christie att människor har enklare att se

individer med vilka de inte har några sociala relationer som kriminella och förövare (Christie 2009). Även om denna studie baseras på Christies teori om idealiska offer finner jag det relevant för studien att förstå hans resonemang om kriminalitet och idé om förövaren som okänd.

Nils Christie beskriver i sin artikel *Det idealiska offret* från 2001 att de människor som i verkligheten oftast faller offer för brottsligheten inte uppfattas som de riktiga offren av samhället på grund av att de inte uppfyller den sociala konstruktionen av det idealiska offret. Christie säger att det idealiska offret:

”syftar på en person eller kategori av individer som – när de drabbas av brott – lättast får fullständig och legitim status som offer”. (Christie 2001, sid. 47)

Även om Christies studie inte valt att problematisera anhängare av terrorstämplade grupper menar han att sociala grupper kan vara såväl idealiska som icke-idealiska offer beroende på situation och sammanhang. När Christie beskriver den icke idealiska gärningsmannen tar han som exempel de norska vakterna som på tyskarnas begäran torterade och dödade sina egna landsmän. Av hans studie framgick att det var svårt för norrmännen att betrakta dessa vakter som individer som dem själva. För att människorna skulle kunna hantera denna situation kände de sig tvungna att bedöma gärningsmännen som avlägsna fiender (Ibid. sid. 50).

Uppfattningen som vi har av offer är inte statisk utan kan förändras över tid. Christie nämner att det krävs att offret har vissa specifika egenskaper för att denne av samhället ska tillskrivas en legitim status som offer. Offret uppfattas som svagt och utsatt, exempelvis en sjuk eller gammal person. Offret är engagerat i respektabel verksamhet när brottet begås och befinner sig på en plats som normalt sett inte anses innebära fara för individen vid brottstillfället. Samtidigt finns det en bild av förövaren som ond och att denne inte har någon relation till offret. Idealiska offer skapar idealiska gärningsmän. Ju mer idealiskt ett offer är desto mer idealisk blir gärningsmannen och vice versa (Ibid. sid. 47-60). Utifrån detta vill jag för min studie betona att både offret och gärningsmannen är viktiga att studera som idealiska och verkliga för att förstå detta som fenomen.

3.3. Teoripresentation – konstruktioner av offer och förövare i medier

För att utveckla och förstå Christies tanke om den idealiska förövaren som farlig och okänd för offret har jag valt att också tillämpa sociologen Zygmunt Baumans tanke om negativ globalisering. Den positiva öppenhet som globaliseringen skulle innebära har i självaste verket skapat en rädsla för vad som tar sig över landets gränser och hotar samhällen. Dessa förhållanden och rädslan som effekt tar sig i uttryck från världens ojämlika förhållanden. Globaliseringen är här och det går inte att fly farorna. På så vis menar Bauman att det endast finns tre kategorier av människor: förövare, offer och oavsiktliga offer (Bauman 2008, sid. 111-113). Utan att vidare gå in på Baumans tre kategorier finner jag att dessa samstämmer med Christies idé om idealiska, icke idealiska och verkliga offer och gärningsmän. Min analys finner också stöd i Baumans tidigare forskning om ”vi och dom” för att förstå det reella förhållandet mellan offer och förövare. Han menar att enhet och gemenskap är fundamentalt i skapandet av nationalism och att detta uppstår genom gränsdragningen mellan ”vi och dom” samt att detta ”vi” stärks genom att identifiera och peka ut ”dom” som ett hot som bör bekämpas (Bauman 1992, sid. 678-683). Det är utifrån ljuset av dessa exklusiva kategorier av offer och gärningsman som min analys uppfattar medias rapportering av IS och samhället.

När det gäller föreställningen om ideala offer, och i detta fall de som sympatiserar och är medlemmar i IS, spelar media en central roll. I Simon Lindgrens och Ragnar Lundströms studie om konstruktioner av brottsutsatta i medier menar de att media påverkar och formar vår verklighetssyn och parallellt den vi har av oss själva (Lindgren & Lundström 2010, s. 14). Samtidigt som dessa två sociologer utgår från Christies offer-kriterier menar de att medias bild präglas av stereotypiska och kulturella föreställningar (Ibid. s. 7). Precis som i Christies studie handlar deras forskning lika mycket om synen på förövare som en antagonist till offer. Lindgren och Lundström beskriver att medias rapportering om brottsutsatta och gärningsmän faller inom ramen för vår uppfattning om vad som förefaller rimligt och normalt – normalitet. För att hålla sig inom denna idealiserade och stereotypiska bild manipuleras offer och gärningsmän för att passa in i sitt sociala sammanhang (Ibid. s. 62).

Uppsatsen utgår på så vis från att media har makten att genom att förstärka och förvränga bilden av vissa grupper som offer eller gärningsmän i sin rapportering skapa föreställningar som inte

stämmer överens med verkliga förhållanden. Lindgrens och Lundströms forskning om att medias skildring av hatbrott väljer att framställa offren som anspråkslösa och vanliga samtidigt som förövarna förstärks som farliga, arga och onda (Ibid. s. 74-75), är sociologen Stanley Cohens studier (1972) om hur medias selektiva och negativa skildring av mods och rockare i Storbritannien skapat något han kallat för moralpanik. Cohen menar också att media kan använda sig av överdrifter när det exempelvis gäller antal samt missvisande rubriksättningar som kan förvrida den verkliga bilden. Andra knep som media kan ta till för att spetsa informationen är starka bilder och ett dramatiskt språk (Cohen 2002, sid. 26-28).

4. Analys

4.1. Inledning

I detta kapitel kommer jag att analysera artiklar utgivna av webbtidningar som rör fenomenet IS och de som deltar eller har deltagit i strid för IS i Syrien eller Irak. I linje med den direkta innehållsanalysmetoden analyseras materialet utifrån redan förutbestämda kategoriska teman. Dessa bygger på Christies fem kriterier eller egenskaper som kopplas till ett idealt offer och gärningsman.

1. Offret är svagt
2. Offret är upptaget i ett hederligt projekt
3. Offret befinner sig på en plats där denne inte kan klandras för att vara
4. Gärningsmannen är stor och ond
5. Gärningsmannen är okänd för offret

Ovan fem kriterier har brutits ned till tre rubriker: Offret är svagt medan gärningsmannen är stor och ond, offret är upptaget i ett hederligt projekt och på en oklanderlig plats och slutligen gärningsmannen är okänd för offret. Detta har gjorts för att lättare kunna diskutera offer i relation till gärningsman. De artiklarna som är föremål för diskussion i analysen följs av ett nummer inom parentes för att underlätta i källhänvisningen. Vilken artikel som åsyftas kan spåras genom att titta i bilagan där alla artiklarna står numrerade.

4.2. Analys utifrån Christies egenskaper

Analysresultaten presenteras nedan under de tre temakategorierna med en inledande introduktion till Christies kriterier om idealiska offer och gärningsmän. Innan uppsatsens sista diskussionsavsnitt kommer denna del att summeras i en sammanfattning.

4.2.1. Offret är svagt medan gärningsmannen är stor och ond

Christie förklarar att det idealiska offret har en offentlig status som kan liknas med en hjältes eller en förrädares. På den bild som Christie målar upp in sin studie från 2001 är offret svagt. Som exempel på svaga grupper nämns sjuka, kvinnor, gamla eller väldigt unga. Det ingår också att offret ska ha gjort ett visst motstånd, men att detta inte har räckt på grund av gärningsmannens överlägsna styrka (Christie 2001, sid. 47-48).

Min första reflektion efter att ha gått igenom artiklarna är att man i rapporteringen om IS och dess medlemmar och sympatisörer har behandlat och framställt dem som en grupp. En stark och ondskefull terrorgrupp. Genom att förenkla deras egenskaper och beskriva dem som fruktansvärda till sin natur gör dem till idealiska förövare (Ibid. sid. 59). Genom att kategorisera IS som terrorgrupp gör det också samhället som grupp till offer. En terrorgrupp utför handlingar med avsikten att injaga fruktan hos en befolkning och att förstöra samhällsstrukturer (<http://www.sakerhetspolisen.se/ovrigt/menyer/faq/vad-ar-terrorism.html>). Medan det svenska samhället associeras till idén om helhet och den västerländska kulturen kallas IS-medlemmarna för terrorister, jihadister och extremister med kopplingar till terrorattentat, halshuggningar och massakrer av minoritetsgrupper i webbartiklarna.

I artikeln *Misstänkt rekrytering till terror via Arbetsförmedlingen* (3) blir det tydligt att det är det svenska samhällssystemet som är föremålet för kriminalitet och viktimeras. Istället för att gå till att etablera nyanlända invandrare på arbetsmarknaden framställer DI, genom TT, att skattebetalarnas pengar går till att finansiera och rekrytera individer till terrorverksamhet. Även om inte IS nämns som specifik grupp görs kopplingen till gruppen genom övrig rapportering

under tidsperioden. Ingen annan grupp associeras till terroraktiviteter eller rekrytering för den delen under tidsintervallet.

Det går att se offer och gärningsman-perspektivet utifrån Baumans idé om ”vi och dom” (Bauman 1992), där samhället (vi) står för det oförstörda och IS (dom) för det ondskefulla hotet mot detta. På så sätt befästs relationen mellan det idealiska offret och den idealiska gärningsmannen. Genom IS som säkerhetshot stärks bilden av svenska samhället som beskyddare av demokrati och yttrandefrihet.

Utifrån detta resonemang analyseras Aftonbladets frågor till en person som återvänt från kampen för IS i Syrien i artikeln *Redo att dö – för IS sak* (1). Mannens frågor berör det svenska samhällets grundpelare, såsom demokrati, yttrandefrihet, våldsanvändning och rättssamhället. Istället för att, som Weber menar i teorin och metod *verstehen*, försöka förstå individens handling genom dennes subjektiva perspektiv och motiv i det rådande sociala sammanhanget målar journalisten, genom frågeställningar och utfyllnadstext, upp en bild som stämmer överens med övrig rapportering om den ondskefulla organisationen (Parkin 2002, sid. 17-27). Även om intervjupersonen får möjligheter att besvara frågorna som ställs tar journalisten, som en samhällsrepresentant, på sig rollen att bedöma och lägga värderingar avseende vilka beteenden som är de rätta. Det är tydligt att journalisten i detta fall och även i många andra har svårt att sätta sig in i den intervjuade personens bakgrund och samhällsuppfattning baserad på denna. Även i artikeln *Terroristerna ska inte få tysta Lars Vilks* (8) förmedlas idén att individer med kopplingar till terrororganisationer är ett hot inte bara mot Lars Vilks utan mot yttrandefriheten i stort. Att inte ge Vilks möjligheten att delta vid engagemang mot bakgrund av en höjd säkerhetsrisk är enligt ledaren i Expressen ett hot mot yttrandefriheten i Sverige.

Trots att IS ideologi om en religiös stat byggd på sharialagar är en antites till det som det svenska sekulära systemet är uppbyggt på är det inte självklart att det är just det svenska samhället som är det verkliga offret i sammanhanget. Medan det i Sverige än så länge inte har rapporterats om människor som direkt fallit offer för gruppens våld i landet har tusentals syrier dött till följd av IS erövringar i landet. Så faktum är att det snarare är folkgrupper i Syrien som fallit offer för IS framfart. Det saknas inte rapportering om antalet offer IS skördar i

Mellanöstern, men den uppfattas knapphändig och onyanserad i förhållande till den som förmedlas avseende det hot IS medlemmar kan tänkas ha mot Sverige. Detta tydliggörs i tidningars rapportering om Säkerhetspolisens uppgifter om de som ansökt om uppehållstillstånd och som kan misstänkas vara terrorister men ändå får stanna i Sverige. I artikeln *Misstänkta terrorister får stanna i Sverige* (2), vars information är tagen från Tidningarnas Telegrambyrå, står det uttryckligen ”hot mot det svenska samhället”. I artiklarna *Nya IS-hotet: Uppmanar till mord på 100 namngivna soldater* (13) och *IS trubbar av fångar med skenavrättningar* (12) är det inte svenska soldater och fångar som åsyftas. I den förstnämnda rubriken blir det inte tydligt förrän man går in och läser artikeln att det rör sig om amerikanska soldater. Det kan argumenteras att det är medvetet från medias sida att inte i rubriken ge nationalitet till soldaterna för att få läsaren att tolka dem som svenska soldater. Det finns därför också anledning att ifrågasätta medias huvudsakliga fokus på Sverige och utländska soldater och fångar när det i självaste verket är den syriska civilbefolkningen som lider mest och är de verkligen offren.

Den idealiska bilden av förövaren som ond och stark stärks av språkbruket i artiklarna. I analysen av den studerade gruppen kan det konstateras att skräckinjagande rubriker och siffror används av tidningar för att förmedla budskapet att IS utsätter folk för grymheter av olika slag. Bilder på beväpnade IS-soldater och rubriker såsom *Ett skafferi fullt av kanonmat till IS* (10), *Nya IS-hotet: Uppmanar till mord på 100 namngivna soldater* (13) och *IS trubbar av fångar med skenavrättningar* (12). Samtidigt skrivs det om hur Arbetsförmedlingen utnyttjas att finansiera rekrytering till terror (3) och förortsbor utsätts och trakasseras av terrorister och IS (7). Så genom att medvetet välja rubriker och språk befästs bilden av en idealisk gärningsman och ett idealiskt offer. Utifrån dessa och liknande rubriker förstår jag också att läsare känner en viss oro och fruktan inför hotet från organisationen och samhällsutvecklingen i övrigt.

Efter att ha analyserat IS som idealisk gärningsman och ett hot mot Sverige som idealiskt offer går det också att fråga sig om rollerna skulle kunna vara de omvända. IS som grupp är i dag inte olaglig i Sverige och ingen har i skrivande stund dömts för ett brott som kan kopplas till organisationen i landet. Medlemskap i gruppen kriminaliseras inte i Sverige och det finns ingen nationell lista över terrorister eller terrorgrupper. Man utgår istället från EU:s lista över

terrorister och terroristorganisationer.³ IS förekommer inte på EU:s senaste lista. Det är svårt utifrån de artiklar som analyseras i uppsatsen att uppfatta IS-medlemmar som offer, i synnerhet idealiska offer. Under perioden jag samlat in och läst artiklar om IS har väldigt lite fokuserat på bakgrunden till varför vissa individer i Sverige sympatiserar och reser till Syrien för att ansluta sig till kampen för IS. I den längre artikeln *"Ett skafferi fullt av kanonmat till IS"* (10) menar integrationspolisen Ulf Boström att IS-fenomenet beror på ökade sociala klyftor i Sverige. Det framgår också att levnadsvillkoren varierar avsevärt beroende på var du bor i Göteborg. Boström förklarar vidare att många av de som ansluter sig till IS har en småkriminell bakgrund och har hamnat utanför det svenska systemet. Frågan är vilket ansvar samhället har för att inkludera dessa individer. Även om artiklarna inte ger bilden av det svenska samhället som gärningsman, och än mindre som en idealisk sådan, problematiserar den sistnämnda artikeln dagens sociala situation då en del av ansvaret läggs på den svenska staten att skydda dessa individer.

Innan jag går vidare till nästa kriterier kan jag dra slutsatsen att det framför allt är bilden av IS-medlemmen som den starke och onde gärningsmannen och inte som det svaga offret som förmedlas i media under den tidsperiod jag valt att titta på. Det svenska samhället som idealiskt offer kan tyckas sakna kriteriet som svagt. Däremot uppfattas det som relativt oklanderligt och med en roll som beskyddare av grundläggande rättigheter. Hotet mot detta gör att det kan uppfattas som svagt. Samtidigt finner jag att det blivit påtagligt att media skapar bilder som ligger på gränsen mellan fakta och nöje, men med ett högt sensationsvärde (Lindgren & Lundström 2010, sid. 34).

4.2.2. Offret är upptaget i ett hederligt projekt och på en oklanderlig plats

Huruvida IS som grupp uppfattas som ett idealiskt eller icke-idealiskt offer eller gärningsman beror enligt Christie på situationen och sammanhanget. Kriminologen nämner den unga mannen i baren som blir slagen i huvudet. Att sitta i en bar anses inte vara ett respektabelt projekt, och genom att vara där har han på eget bevåg utsatt sig för fara. På så sätt uppfattas han

³ Se http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=OJ:JOL_2015_082_R_0009&from=EN, listan är daterad 27 mars 2015

inte som ett legitimt offer. Problemet är enligt Christie att de flesta brott äger rum på allmänna platser (Christie 2001, sid. 48, 55).

Utifrån Christies kriterier och medias rapportering om IS medlemmar finner jag det direkt svårt att uppfatta dem som offer. På samma sätt som Christie beskriver hur bilden av kvinnorna som idealiska offer försvinner i takt med att de blir alltmer oberoende och att de befinner sig på oskyddade platser kan man se hur socialt utsatta ungdomar går från att vara utsatta till att förlora all legitimitet genom att vara upptagna i ohederliga projekt och på platser som uppfattas inbegripa fara. Om man utifrån idealiska offer-teorin ser på rekrytering till terrorgrupper som brott sker dessa ofta på platser som av allmänheten uppfattas som hemliga och ohederliga.

Bilden som ges i media är att de befinner sig i förortslokaler och i konfliktområden. I artikeln *"Terrordebatten i Sverige blundar för verkligheten"* (11) talar terroristforskaren Magnus Ranstorp om svenskar som lämnat Göteborgsförorten Angered för att resa till Syrien. I den tidigare nämnda artikeln *"Ett skafferi fullt av kanonmat till IS"* (10) nämns platser såsom "safehouse" i Istanbul för svenskar som sedan vill resa in i Syrien för att gå med i IS. Det är dock inte endast fysiska platser som nämns i sammanhanget. En av de som rest till Syrien menar att sociala medier är en viktig plattform för att komma i kontakt med organisationen och rekryterare. Precis som i den riktiga världen förekommer det i det virtuella såväl legitima som mindre accepterade platser.

Christies poäng är att beteenden legitimeras utifrån den rådande kulturella situationen (Ibid. sid. 50-52). Detta betyder att ett i dag idealiskt offer inte nödvändigtvis kommer att uppfattas som legitimt i framtiden. Människor byter vanor och platser. Och hur man ser på dessa vanor och platser förändras även de över tid. När konflikten bröt ut i Syrien speglade media de förhoppningar som fanns att Syriens president Assad skulle störtas. Syrien som plats hade inte samma konnotation som den har nu. Under tiden jag bevakat medias rapportering har platsen Syrien och i synnerhet resor dit direkt kopplats till IS verksamhet. Det har genom medias rapportering och debatten i övrigt blivit vedertaget att anta att en Syrienkrigare är en IS-anhängare. I artikeln *Dags att agera mot svenska Syrienkrigare* (9) beskriver Ranstorp att "Försvarshögskolan har arbetat hårt och i uppförssbacke för att lyfta vår beredskap för och stärka

våra insatser mot Syrienkrigare”. IS har i svensk media helt tagit över som opposition till den sittande regimen i Syrien. Detta trots att det finns många grupper som strider i Syrien, dels på regimen sida och dels som motståndare till denna. Rebellgruppen Free Syrian Army som var den första gruppen att nämnas som stridande grupp mot regimen och som fortfarande är aktiva i landet har inte nämnts under tiden för min inhämtning. Min reflektion att medias fokus på IS gjort att man valt en förenklad skådeplatsbild genom att välj bort uppföljningen av den syriska regimen och andra gruppers folkrättsbrott mot civilbefolkning.

Utifrån medias beskrivningar av platser skapas förutfattade meningar. Genom att vissa platser nästan alltid förknippas med brottslighet eller islamistisk radikaliserings i media ges en förvrängd bild till allmänheten. Göteborg som stad nämns frekvent i artiklarna som studerats. Det är från Sveriges andra största stad som lejonparten av de som reser för att strida tillsammans med IS är. Enligt IS-sympatisören som intervjuas i artikeln *Redo att dö – IS sak (1)* uppskattar att minst 150 individer har lämnat staden för att följa IS i Syrien. I artikeln *”Ett skafferi fullt av kanonmat till IS” (10)* är det Göteborg som åsyftas i rubriken. Som stadsdel nämns Angered. Den tidigare nämnda ”vi-och-dom”-bilden gör sig även tydlig här. IS-anhängare som ”dom” borde inte vara där ”vi” är. Tydligast blir det i artikeln *Stoppa IS-folk från att trakassera förortsbor (7)* där det skrivs om IS-medlemmar som trakasserar förortsbor och att de förstnämnda måste stoppas. På detta sätt illustreras det i tidningen att Göteborg och förorten som en respektabel plats där hederliga medborgare bor blir attackerad av de onda gärningsmännen. Detta gör det svårt att se och acceptera att gärningsmännen är en del av områdets befolkning, vilket blir tydligt i följande avsnitt.

4.2.3. Gärningsmannen är okänd för offret

Den idealiske gärningsmannen är en varelse på avstånd. Ju mer främmande, desto bättre. Ju mindre mänsklig, också desto bättre. (Christie 2001, sid. 59)

För att undvika att IS som grupp och dess medlemmar och sympatisörer uppfattas som en del av vårt samhälle och oss själva föredrar vi att avhumanisera dem. Christie menar att det är genom att förenkla bilden av gärningsmännen som andra kan fortsätta att leva sina liv som vanligt (Ibid. sid. 59). Det är således enklare att förstå individer som kommer från andra länder

och kulturer som idealiska gärningsmän. När man i media talar om *Asylsökande terrorister – ett växande problem* (5) och *Misstänkta terrorister får stanna i Sverige* (2) blir det tydligt att det då handlar om de andra som hotar befolkningen i Sverige. Media ger knapphändig information om dessa personers uppväxt och syften här i Sverige. Istället läggs fokus på personerna som en hotbild mot Sverige. Dessa asylsökande terrorister som potentiella gärningsmän upplevs därför som okända för det svenska samhället samtidigt som de bedöms utifrån den möjliga skada de kan vålla.

Det är svårt för många i Sverige att förstå att de som växt upp här, gått i svenska skolor och varit ute på samma arbetsmarknad kan komma att bli IS-medlemmar. Det är svårt för allmänheten att godta att samhällets medlemmar kan bete sig som IS följeslagare gör enligt medial rapportering. Därför väljer man att se dem som fiender. Att förövarna många gånger tillhör samma klass och åldersgrupp gör det svårt att förhålla sig till Christies nämnda distinktion mellan svagt offer och stark förövare. För att distansera sig från de bedömda gärningsmännen väljer man hellre att se dem som avlägsna fiender (Ibid. 2001, s. 50-56). Det blir på detta sätt även enklare att i media kalla dem terrorister, svenska Syrienkrigare, IS-folk och extremister. Detta gör också att Sverige frångår sitt ansvar i konflikten. Genom att se IS-anhängare som ”dom” och inte ”vi” behöver Sverige inte ta ansvar för de brott som dessa svenska medborgare gör sig skyldiga till i Mellanöstern. Inte någon gång under tiden för studien har media diskuterat det ansvar Sverige har som stat gentemot befolkningen i Syrien och de andra länder där svenska IS-anhängare begår brott. För det är ett faktum att många av dessa individer som reser har fostrats och radikaliserats i Sverige för att begå terrorhandlingar i Syrien.

Det okända för människan genererar rädsla. På många sätt ser jag i analysen av materialet hur medias rapportering spelar på rädsla. Samtidigt som det rapporteras från Syrien om skenavrättningar och massavrättningar ser vi hur hotet om detsamma närmar sig Sverige genom artiklar om att asylsökande terrorister får stanna (2) och att detta är ett växande problem (5). Samtidigt använder de det svenska systemet genom att använda Arbetsförmedlingens program till rekrytering (3). Att de dessutom inte är i behov av svenska pengar beskrivs i artikeln *Terroristerna badar i oljepengar* (6).

Människors rädsla utgörs av ovisshet och okunskap om hot samt om hur och av vem dessa kan hejdas. Vi känner oss hjälplösa inför faror, men det är inte faran i sig och dess omfattning som skrämmer utan det är istället statens förmåga eller snarare oförmåga att skydda medborgarna som oroar och ifrågasätts (Bauman 2007, sid. 8-10). Att det ännu inte gått att påvisa att de som rekryteras av, kämpar för eller återvänder efter att ha kämpat för IS kämpat för rörelsen i utlandet har som avsikt att begå terrorbrott eller andra brott för övrigt i Sverige verkar inte vara det centrala för tidningarna i deras publikationer. Istället uppfattas IS och dess medlemmar genom att bara existera och rekrytera nya medlemmar som idealiska gärningsmän. På samma sätt står samhället handfallna inför det okända hotet enligt media. När Ranstorp i ovan artikel (9) beskriver situationen inför vilket Sverige står avseende jihadisters rekryteringsförsök via media menar han att stadsförvaltningen i Göteborg på vad de gör åt jihadisters rekryteringsförsök: ”ingenting”. Denna rädsla och misstro på den svenska staten som en skyddsgarant mot fienden betonas i Svenska Dagbladets artikel *Svenskar misstror terrorberedskap* (4). Genom att offentliggöra Sifos undersökning visar tidningen rädslan som förekommer i det svenska samhället.

Avslutningsvis går det också att se IS som en organisation som strävar efter att uppfattas som fiende och avhumaniserad. Genom att få media att beskriva dem som en grupp farliga och grymma individer skapas rädsla. IS arbetar själva aktivt med sociala medier, där de bland annat visar halshuggningar och grymma övergrepp på civilbefolkningen. På detta sätt framstår organisationens medlemmar som idealiska gärningsmän.

4.3. Sammanfattning

IS som organisation uppfattas utifrån medias rapportering som gärningsman. Deras anhängare, vare sig de befinner sig i Sverige eller utanför landet, associeras till värdeladdade ord som jihadister, terrorister och mördare. Media framställer IS-anhängare som onda i förhållande till andra i det svenska samhället. När organisationen och dess sympatisörer nämns under den studerade tidsperioden är det alltid i motsats till det goda samhället. Utifrån Christies kriterier om den onda gärningsmannen och det oskyldiga offret går det att se starka indikationer på att så är fallet när det gäller IS och samhället. Däremot går det att ifrågasätta om anhängarna till IS kan ses som verkliga offer i ett orättvist system som driver dem ut ur samhället för att hitta tillhörighet.

Samhället är enligt media upptaget i hederliga projekt och befinner sig på en oklanderlig plats. De idealiska offer och gärningsman-förhållandet förstärks i media genom att statens verkställande funktioner i form av myndigheter erbjuder medborgarna tjänster samtidigt som IS som gärningsmännen kliver in och hotar denna hederliga ordning. Webbartiklar förklarar bland annat att IS hotar förortsborna och utnyttjar det svenska asylsystemet för att få stanna i landet.

För att IS ska uppfattas som okända för samhället beskrivs dem i media med ord såsom jihadister och IS-folk. De ses därför som IS-folk och inte ett svenskt folk. Deras aktiviteter hör inte hemma i samhället och genom att koppla dem till okända platser i Mellanöstern förenklar det bilden av IS-medlemmar som fiender. När fenomenet förklaras utifrån ett ”vi och dom”-perspektiv avhumaniseras gruppen. Även genom att spela på rädsla och statens oförmåga att hantera situationen framställs IS medlemmar som fiender.

5. Avslutande diskussion

Media har makten att påverka oss medborgare. Den bidrar till att forma vår verklighetsbild av offer och gärningsmän – vilka som framställs som goda och onda. Trots att det kan tyckas att vi själva är skyldiga att förhålla oss kritiska när vi mottar information och att medier bör ha ett visst moraliskt ansvar när de rapporterar om händelser. Jag är övertygad om att vi många gånger förlitar oss på media och att det ligger i medias intresse att välja ut och förmedla information i syfte att attrahera läsarna och att sälja fler upplagor. Journalisters levebröd är direkt beroende av läsarnas intresse.

Christies teori om idealiska offer och gärningsmän förstår jag inte bara som teori utan även som metod för att förstå hur media många gånger kategoriserar grupper för att skapa en stereotypisk bild av förövare och offer. Bilden är ofta inte så kristallklar. Uppsatsen syftar inte på något vis till att försöka rättfärdiga IS tillvägagångssätt eller metoder i sin kamp mot regimer och meningsmotståndare. Deras metoder är för mig avskyvärda och oförsvarbara. Samtidigt tycker jag att media borde ta ett större ansvar att ta reda på och förklara varför hundratals personer

reser till Syrien med omnejd för att stötta dem i deras kamp och säkert långt många fler sympatiserar med dem i Sverige. En så stark gärningsmannabild som målas upp om IS ger inget utrymme att försöka förstå missnöjet som uppenbarligen många av dess medlemmar hyser mot det svenska systemet. Med få undantag framställs organisationens medlemmar i media som brutala fiender.

Risken finns också att rädslan tar över och att folk mot bakgrund av okunskap dömer alla muslimer utifrån IS religionstolkning. Frågan är om det inte utifrån Sverigedemokraternas stigande popularitet går att se sådana indikationer i samhället. Kreativa förslag tas fram på den politiska arenan för att bekämpa individer tillhörande våldsbejakande grupperingar, men få förslag ges för att få folk att förstå skillnader mellan dessa organisationers tolkningar och de av andra muslimska grupper. Framför allt läggs det ned alltför lite kraft för att peka på de gemensamma värderingar vi, oavsett kulturell, social eller religiös tillhörighet, delar.

6. Källförteckning

Tryckta källor:

Bauman, Zygmunt (1992). *Soil, Blood and Identity*, *Sociological Review*, vol. 40, No. 4, s. 675-701

Bauman, Zygmunt (2008). *Flytande rädsla*. Göteborg: Daidalos

Bergström, Göran & Boréus, Kristina (2000). *Textens mening och makt: Metodbok i samhällsvetenskaplig textanalys*. Lund: Studentlitteratur.

Bryman, Alan (2011). *Samhällsvetenskapliga metoder*. Malmö: Liber.

Christie, Nils (2001). *Det idealiska offret*, I Åkerström, Malin och Sahlin, Ingrid (Red.), *Det motspänstiga offret*, upplaga 1:7, Lund: Studentlitteratur

Christies, Nils. (2009). *Lagom mycket kriminalitet*. Stockholm: Natur och Kultur, 2005

Cohen, Stanley (2002). *Folk Devils and Moral Panics: The Creation of the Mods and Rockers*. London: MacGibbon &Kee

Durkheim, Emile. (2013). *The normal and the pathological*. I McLaughlin, Eugene, Muncie, John & Hughes, Gordon (Red.), *Criminological Perspectives. Essential Readings*. 3uppl. London: Sage Publications.

Goode, Erich & Ben-Yehuda, Nachman (2004). *Moral Panics: Culture, Politics and Social Construction*. *Annual Review of Sociology*. Vol. 20: 149-171

Hsieh, Hsiu-Fang & Sarah E. Shannon, (2005). *Three approaches to Qualitative Content Analysis*. *Qualitative Health Research* 15(9), sid. 1277-1288.

Lindgren, Simon & Lundström, Ragnar (2010). *Ideala offer, och andra: Konstruktioner av*

brottsutsatta medier. Malmö: Gleerups.

Parkin, Frank (2002). *Max Weber*. London: Routledge

Pollack, Ester (2001). *En studie i Medier och Brott*, Stockholm: JMK, Stockholms universitet.

Pollack, Ester (2004). *Sociala problem och socialpolitik i massmedier*. Lund: Studentlitteratur.

Sohlberg, Peter & Sohlberg, Britt-Marie (2009). *Kunskapens former: vetenskapsteori och forskningsmetod*. Malmö: Liber.

Tham, Henrik (2006). *Brottsoffret, kriminalpolitiken och kriminologin*. Nordisk Tidsskrift for Kriminalvetenskap. August 2006-93, årgång 2, s. 147-159

Thelander, Joakim (2008). Kändisar, medier och brott. I: *Medier, brott och den aktiva publiken. En antologi om brottsrapportering och kreativ medieanvändning*. Red: Malin Åkerström. Lund: Bokbox förlag; sid. 41-60

Åkerström, Malin (2008). *Medier, brott och den aktiva publiken: en antologi om brottsrapportering och kreativ medieanvändning*. Lund: Bokbox förlag.

Elektroniska källor

Flyghed, Janne (2001). *När det exceptionella blir normalt – konsekvenser av det politiska våldet i Göteborg juni 2001*. Särtryck nr. 76. Information & Förlag AB – Gävle. Även publicerad på:

http://www.criminology.su.se/polopoly_fs/1.63289.1323349066!/menu/standard/file/Nar_det_exceptionella_bli_r_normalt.pdf

Flyghed, Janne (2007). *Kriminalitetskontroll – baserad på tro eller vetande?* Svensk Jurist Tidning, årg.92, nr.1. Även publicerad på:

http://www.criminology.su.se/polopoly_fs/1.63277.1323348239!/menu/standard/file/Kriminalitetskontroll_baserad_pa_tro_eller_vetande.pdf

Holmquist, Erika (Feb 2015). *ISIS and Hezbollah: Conduits of Instability*. FOI-R-4058-SE: http://www.foi.se/ReportFiles/foir_4058.pdf

Lewis, Jessica D. (Juni 2014). *ISIS Battle Plan for Bahdad*. Institute for the Study of War: <http://www.understandingwar.org/sites/default/files/ISIS-not-culminated.pdf>

Amnesty International (Dec 2013). *Rule of fear: ISIS abuses in detention in northern Syria*. AI Index: MDE 24/063/2013: <http://www.amnesty.org/en/documents/MDE24/063/2013/en/>

Brottsförebyggande rådets hemsida: www.bra.se

KIA-index hemsida: www.kiaindex.net (Hämtat 2015-04-01)

Säkerhetspolisens hemsida. Vad är terrorism?:

<http://www.sakerhetspolisen.se/ovrigt/menyer/faq/vad-ar-terrorism.html>

EU:s lista över terrorister och terrorgrupper. Publicerad 27 mars 2015 på EU:s hemsida:

http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=OJ:JOL_2015_082_R_0009&from=EN

Sverin, Jonas. *En av tre svenskar orolig för terrordåd*. Publicerad på Sveriges televisions hemsida 23 januari 2015: <http://www.svt.se/nyheter/sverige/fa-svenskar-oroliga-for-terrordad>

Sveriges Radio. Medier. *Varför dök IS upp från ingenstans?* Publicerad på Sveriges radios hemsida 1 september 2014:

<http://sverigesradio.se/sida/artikel.aspx?programid=2795&artikel=5953028>

Johansson, Morgan och Ahlin, Urban. *Kriminalisera deltagande i krig och terror utomlands*. Publicerad i Svenska Dagbladet 26 augusti 2014.

http://www.svd.se/opinion/brannpunkt/kriminalisera-deltagande-i-krig-utomlands_3854326.svd

Bilaga - Webbartiklar

Januari

1. Aftonbladet: *Redo att dö – för IS sak*. Skriven av Erik Wiman 2015-01-21:
<http://www.aftonbladet.se/nyheter/article20190140.ab>
2. Dagens Nyheter: *Misstänkta terrorister får stanna i Sverige*. Skriven av Tidningarnas telegrambyrå 2015-01-27: <http://www.di.se/artiklar/2015/1/27/misstankta-terrorister-far-stanna-i-sverige/>

Februari

3. Dagens industri: *Misstänkt rekrytering till terror via Arbetsförmedlingen*. Skriven av Tidningarnas telegrambyrå 2015-02-20: <http://www.di.se/artiklar/2015/2/20/misstankt-rekrytering-till-terror-via-arbetsformedlingen/>
4. Svenska Dagbladet: *Svenskar misstror terrorberedskap*. Skriven av Max Byström 2015-02-20: http://www.svd.se/nyheter/inrikes/svenskar-misstror-terrorberedskap_4352497.svd
5. Dagens Nyheter: *Asylsökande terrorister – ett växande problem*. Skriven av DN ledare 2015-02-24: <http://www.dn.se/ledare/huvudledare/asylsokande-terrorister-ett-vaxande-problem-1/>
6. Dagens industri: *Terroristerna badar i oljepengar*. Skriven av DI 2015-02-26:
<http://www.di.se/artiklar/2015/2/26/terroristerna-badar-i-oljepengar/>
7. Expressen: *Stoppa IS-folk från att trakassera förortsbor*. Skriven av Sakine Madon 2015-02-27: <http://www.expressen.se/ledare/sakine-madon/stoppa-is-folk-fran-att-trakassera-forortsbor/>

8. Expressen: *Terroristerna ska inte få tysta Lars Vilks*. Skriven av Expressen ledare 2015-02-27: <http://www.expressen.se/ledare/terroristerna-ska-inte-fa-tysta-lars-vilks/>

Mars

9. Expressen: *Dags att agera mot svenska Syrienkrigare*. Skriven av Magnus Ranstorp 2015-03-02: <http://www.expressen.se/debatt/dags-att-agera-mot-svenska-syrienkrigare/>
10. Aftonbladet: *"Göteborg är ett skafferi fullt av kanonmat till IS"*. Skriven av Erik Wiman 2015-03-07: <http://www.aftonbladet.se/nyheter/article20427940.ab>
11. Sydsvenskan: *"Terrordebatten i Sverige blundar för verkligheten"*. Skriven av Magnus Ranstorp 2015-03-07: <http://www.sydsvenskan.se/sverige/terrordebatten-i-sverige-blundar-for-verkligheten/>
12. Aftonbladet: *IS trubbar av fångar med skenavrättningar*. Skriven av Susanna Vidlund 2015-03-13: <http://www.aftonbladet.se/nyheter/article20454735.ab>
13. Aftonbladet: *Nya IS-hotet: Uppmanar till mord på 100 namngivna soldater*. Skriven av Niklas Eriksson 2015-03-22: <http://www.aftonbladet.se/nyheter/article20507603.ab>